

JAAKKO KALELA

PUOLUEETTOMAN PUOLUEETTOMUUSTUTKIMUKSEN
USKOTTAVUUDESTA

Harto *Hakovirran* edellä julkaistu vastineen vastine ei tuo esiin varsinaisesti uusia näkökohtia Suomen puolueettomuudesta käytyyn keskusteluun.¹ Päin vastoin, kohdistamalla mielenkiintonsa subjektiivisiin käsityksiin käsitysten käsityksistä Hakovirta tuntuu vieraantuvan todellisuudesta ja kapuaavan yhä korkeammalle norsunluutorniinsa. Vieraantumista lisää hänen suhteettoman korostettu pyrkimyksensä välttää »asenteellisuutta», »puolueellisuutta» ja »eturyhmien intressien palvelua». Tämän vuoksi en katso hedelmälliseksi tässä yhteydessä jatkaa keskustelua Suomen ulkopoliitikasta.

Sen sijaan kiinnittäisin huomiota muutamiin puolueettomuustutkimuksen erityisongelmiin, joista useimmat johtuvat keskeisten määritelmien taustalla olevista olettamuksista. Yleensä toimija määritellään puolueettomaksi, jos se ei pyri vaikuttamaan muiden toimijoiden välisen konfliktin lopputulokseen jotain näistä yksipuolisesti hyödyttävällä tavalla.² Se joko pysyy syrjässä tai tasapainottelee osapuolten yhteensovittamattomien intressien välillä tai etsii kaikille kolmelle yhteisiä etuja ja pyrkii korostamaan näitä. Näin puolueettomuustutkijat ovat yleensä perustaneet analyysinsä kolmeen vaihtoehtoiseen tai rinnakkaiseen käsitteeseen: sitoutumattomuus, tasapuolisuus, kolmas osapuoli. Arvoina mikään näistä kolmesta käsitteestä ei ole ideologisesti väritymätön. Kaikki liittyvät komponentteina mm. pluralistiseen yhteiskuntamalliin. Tasapuolisuuden vaatimus perustuu konfliktien symmetrisyyden oletukseen. Kuitenkaan kansainväliset, sen enempää kuin muutkaan yhteiskunnalliset ristiriidat eivät useinkaan vallitse tasavertaisten osapuolten välillä. Teoriat kolmannesta osapuolesta perustuvat joko olettamuksiin yhteiskunnallisten etujen yhteensovittavuudesta tai ristiriitojen sääntelyn toivottavuudesta. Taustalla on usein myös konvergenssioletuksia. Epä-

symmetrisessä konfliktitilanteessa puolueeton, sekä vetäytyjä, tasapainottelija että sääntelijä, ajautuu vahvemman puolelle. Useimmissa meikäläisissä tutkimuksissa puolueettomuutta ei ole tarkasteltu yhteiskunnan ristiriitoihin liittyvänä ilmiönä, vaan ulkopoliittisena tavoitteena tai menetelmänä, jonka onnistumista ja tähän vaikuttavia tekijöitä on analysoitu. Tässä vaiheessa tutkija on joutunut hyväksymään monia olettamuksia, jotka merkitsevät huomattavaa ideologista sitoutumista status quon puolelle.

Hakovirta näyttää vakaasti uskovan objektiivisen yhteiskuntatutkimuksen mahdollisuuden ja toivottavuuden. Tätä uskoa allekirjoittanut tuskin kykenee väitteillään horjuttamaan. Haluaisin kuitenkin vielä viitata Johan Galtungin tekemään eroon konfliktiasenteen ja -käyttäytymisen välillä.³ Edellinen viittaa toimijan pyrkimykseen ja toiveisiin, jälkimmäinen toiminnan faktiseen lopputulokseen. Hän voi asennoitua esim. neutraalisti johonkin objektiin, mutta silti hyödyttää tai vahingoittaa tätä. Positivistinen tutkija on samassa asemassa kuin puolueettomaksi pyrkivä valtio. Hänen asenteensa vilpittömyyttä ei tarvitse asettaa kyseenalaiseksi; riittää, kun epäilee hänen mahdollisuuksiaan pysyä puolueettomana.

LÄHDEVIITTAUKSIA

¹ Harto Hakovirta, »YYA-sopimuksen konsultaatio- ja avunantokynnys Suomen puolueettomuuden uskottavuusproblematiikassa», *Politiikka* 3/1970. Tämä mielenkiintoinen artikkeli antoi allekirjoittaneelle virikkeen kirjoittaa näennäisesti vastineena muutamia yleisempiä huomioita Suomen ulkopoliitikasta (Jaakko Kalela, »Puolueettomuus ja Suomen idänsuhteet», *Politiikka* 1/1971).

² Jukka Huopaniemi on perusteellisesti analysoinut puolueettomuuskäsitteeseen liittyviä määritelmiä lisensointityönsänsä *The Roles of Non-Alliance*, (Helsingin Yliopiston Yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia N 23/1971).

³ Johan Galtung, *Theories of Conflict*, Oslo 1967 (moniste).